

แนะนำชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก: เป้าหมาย ผลการดำเนินการ และทิศทางในอนาคต

สมโภชน์ ศรีโกสามาตร
มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ
scsrk@mahidol.ac.th

Abstract: Introduction to Western Thong Pha Phum Project: Aims, Operations, Accomplishments and Future Directions (Sompoad Srikosamatara Mahidol University) The Western Thong Pha Phum Project is categorized as an area-based biodiversity research with the ultimate aims of conservation and sustainable use of biodiversity in the area. It is co-funded by BRT and PTT. Focused area is at a small protected area of 30,000 Rai (about 50 sq.km.), Tambon Huai Khayeng and adjacent areas. Two 3-year phases have been operated between 2002-2004 and 2005-2007. Research development comprised with pre-setting aims to improve multidisciplinary research and friendly dialogues to develop research proposals. Enough rooms have been given so that research problems can be flexible according to traditions of different research disciplines. The aims at the second phase are 3 goals: economy, moral and environment. The first two goals are achieved but the environment goal is the least achievement goal. For a research project, 6 years duration can be considered longer than average. For community development, it may be considered that it took too long to achieve the goals. By serendipity, the secondary products have been accumulated as an area that may be good to train new-generation scientists to develop area-based biodiversity research or the area can be considered as an incubation area to train future biodiversity scientists. The questions still remain whether there will be any next phase and for what and who will get involved. Analogy with many goal-seeking activities, three phases or trilogy should be implemented. The first phase can be considered as friendship or fellowship formation then warming up process and then climax. Thinking about third phase requires new thinking about the aims, partnership and a new form of management.

Key words: Western Thong Pha Phum Project, area-based biodiversity research, co-funding, trilogy, biodiversity research incubation area

บทนำ

กรอบการดำเนินงานรวมทั้งข้อมูลพื้นฐานในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารของสมโภชน์ และ รังสิมา (2547) และรายงานประจำปีโครงการ BRT 2548 ในขณะเดียวกันความเป็นมาของโครงการได้อ้างอิงไว้ในสรุปการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มย่อยในการประชุมระหว่างวันที่ 19-22 มีนาคม 2550 ตั้งแต่ระบบนิเวศสังคมมนุษย์ ระบบนิเวศน้ำจืด การศึกษาพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ โดยคาดว่าแต่ละกลุ่มน่าจะได้เติมเต็มความเข้าใจและความเป็นมาของโครงการตามความเป็นจริงที่เกี่ยวข้อง

ถึงแม้ว่าในกลุ่มนักวิชาการด้วยกันมีความเข้าใจรอบและการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตาม

ความถนัดหรือวิถีชีวิตทางวิชาการ ตั้งแต่ความแตกต่างของคำจำกัดความของพื้นที่วิจัย ชาวกะเหรี่ยงนิคมห้วยเขย่ง คนพลัดถิ่น นักลงทุนจากในเมือง กลุ่มปัญญาชนท้องถิ่น และกลุ่มนักวิจัย ตามข้อสรุปของคุณสมหญิงสุนทรวงษ์ ที่ได้กล่าวอ้างอิงผลงานวิจัยของ อาจารย์โสพล ศิริไสย์ เมื่อปี พ.ศ. 2546 ว่ามีความแตกต่างทางด้านความคิดของคนที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ กระนั้นก็ตาม ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกได้ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนของความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการมองต่างมุมกันไป การแนะนำเป้าหมายและผลการดำเนินงานในเอกสารนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่อาจจะมีจุดต่าง ทั้งในแง่ความคิด ความเป็นมาเป้าหมาย และการดำเนินงานในระดับปัจเจก

ความเป็นมาและการดำเนินการโครงการใน ระยะที่ 1

ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกมีจุดเริ่มต้นหลังจากการประชุมประจำปีของโครงการ BRT ที่ จ. พิษณุโลกเมื่อปี พ.ศ. 2543 ในขณะที่นั้นเป็นช่วงระหว่างสิ้นสุดโครงการ BRT ระยะที่หนึ่ง (พ.ศ. 2539-2543) และก้าวเข้าสู่ระยะที่สอง (พ.ศ. 2544-2548) จึงได้มีแนวคิดปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงานของโครงการ BRT ให้มีงานวิจัยนิเวศวิทยามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันต้องไม่ละเลยจุดแข็งที่มีนักอนุกรมวิธานหรือนักจำแนกชนิดของสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

ในช่วงนั้นได้มีศัพท์ใหม่ของการบริหารจัดการงานวิจัย คือ “การวิจัยเชิงพื้นที่ หรือ Area-based” ที่เน้นการกำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัย ผสมผสานกับงานวิจัยเชิงสหวิทยาการ (multidisciplinary research) โดยมีทรัพยากรชีวภาพและชุมชนท้องถิ่นเป็นรากฐาน เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามในพื้นที่ได้ทุกระบบและนำไปสู่การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชีวภาพได้อย่างยั่งยืน ความจริงแล้วโครงการ BRT ได้ดำเนินงานลักษณะนี้อยู่แล้วในหลายพื้นที่ เช่น ชุดโครงการความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพียงแต่ว่าการบริหารจัดการวิจัยยังอยู่ในช่วงระยะเริ่มต้น ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกจึงถือเป็นชุดโครงการแรกของ BRT ที่มีความตั้งใจพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

จุดเริ่มต้นของการเข้ามาร่วมสนับสนุนโครงการวิจัยของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้แทนของ ปตท. ได้เข้าไปรับฟังการบรรยายของ ศ.ดร.วิสุทธิ์ ไบไม้อุ ผู้อำนวยการโครงการ BRT ในการประชุมฟื้นฟูป่าอย่างมีส่วนร่วม ที่ อ.วังน้ำเขียว จ.ปราจีนบุรี ปตท. ชื่นชมผลงานของโครงการ BRT จึงชักชวนให้โครงการ BRT เข้ามาช่วยพัฒนาโครงการในพื้นที่ ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ ปตท. มีภาระผูกพันอันเนื่องมาจากการสร้างท่อแก๊สไทย-พม่า โดยเป็นที่เข้าใจร่วมกันว่า การดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการสนับสนุนการวิจัยโดยรวมทุนฝ่ายละ 50% โครงการ BRT วางเป้าหมายพัฒนาชุดโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพการวิจัยในเชิงบูรณาการ ส่วน ปตท. ได้ทำตามภารกิจ

ผูกพัน รวมทั้งวางเป้าหมายตามหลักการของบรรษัทภิบาล (Corporate Social Responsibility, CSR)

จากนั้นได้เคลื่อนขบวนการบริหารจัดการกิจกรรมแรกเป็นการลงพื้นที่ทองผาภูมิร่วมกันระหว่างวันที่ 2-3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ระหว่างโครงการ BRT ปตท. มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จ.นครปฐม ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้พื้นที่มากที่สุด พร้อมกันนั้นได้ชักชวนผู้แทนจากสถาบันราชภัฏกาญจนบุรี (ในขณะนั้น) เข้าร่วมด้วยกิจกรรมในครั้งนั้น ปตท. ได้แสดงบทบาทชัดเจนว่าการดำเนินการต่อไปไม่ใช่แค่ทำตามหน้าที่ตามภาระผูกพันเกี่ยวกับท่อแก๊ส แต่ต้องการทำประโยชน์ต่อสังคม ส่วนสถานศึกษาในท้องถิ่นก็สนใจจะพัฒนาโครงการ การพัฒนาโครงการทางวิชาการจึงได้เริ่มขึ้น ภายใต้กรอบความคิดของการนำมิติพื้นที่ที่มีขนาดแตกต่างกันมาเสริมกันและกัน หรือ multi-scale area research เนื่องจากมีงานวิจัยมาก่อนบ้างแล้วในพื้นที่ป่าตะวันตกคือห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวร รวมทั้งช่วงนั้นได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่องอาณาบริเวณทางนิเวศ (Ecoregion) (Baltzer et al., 2001; Wikramanayake et al., 2002) ตลอดจนได้มีการพัฒนาการศึกษาพื้นที่หลายๆ ขนาดที่อาจมาสานกันได้ของโครงการประเมินระบบนิเวศแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Ecosystem Assessment (Reid, 2003)

หลังจากนั้น โครงการ BRT ได้จัดประชุมหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจกับนักวิชาการหลายกลุ่ม กระตุ้นให้มีการพัฒนาโครงการ ในขณะเดียวกันได้จัดนักวิจัยลงพื้นที่ด้วย หลังจากนั้นได้มีการลงนามข้อตกลงร่วมกันระหว่างโครงการ BRT กับ ปตท. เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2544

มีโครงการวิจัยในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนหลายโครงการอย่างต่อเนื่อง และมีการสรุปงานวิจัยเป็นระยะในการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ในช่วงแรกของการดำเนินงานได้ประสบปัญหาการเข้าสู่ชุมชนของนักวิจัยที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย โครงการ BRT จึงได้พัฒนาโครงการผู้ช่วยนักวิจัยเต็มเวลาเพื่อเข้าไปทำงานวิจัยในพื้นที่ชุมชนและฝังตัวอยู่ในพื้นที่ การดำเนินการในช่วงแรกก็ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ จนกระทั่งมีการต่อระยะเวลาในการดำเนินการในช่วงที่สองอีก 3 ปี

ความต่อเนื่องของโครงการในระยะที่ 2

หลังจากได้มีการสรุปผลงานเป็นระยะๆ ในการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2547 โครงการ BRT ได้ประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 (ปี 2548-2550) พร้อมทั้งได้เขียนกรอบเชิงพื้นที่ไว้ในหนังสือโดย สมโภชน์ และ รังสิมา (2547) (ภาพที่ 1) รวมทั้งการสรุปเป้าหมายการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพว่าน่าจะ สามารถเชื่อมโยงได้กับ 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และ คุณธรรม (ภาพที่ 2) ดังปรากฏในรายงานประจำปีโครงการ BRT 2548 โครงการ BRT และ ปตท. จึงได้ตกลงเป็นพันธมิตรดำเนินงานทองผาภูมิต่อไปในระยะที่ 2 โดยได้ลงนามในบันทึกความร่วมมือดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2548

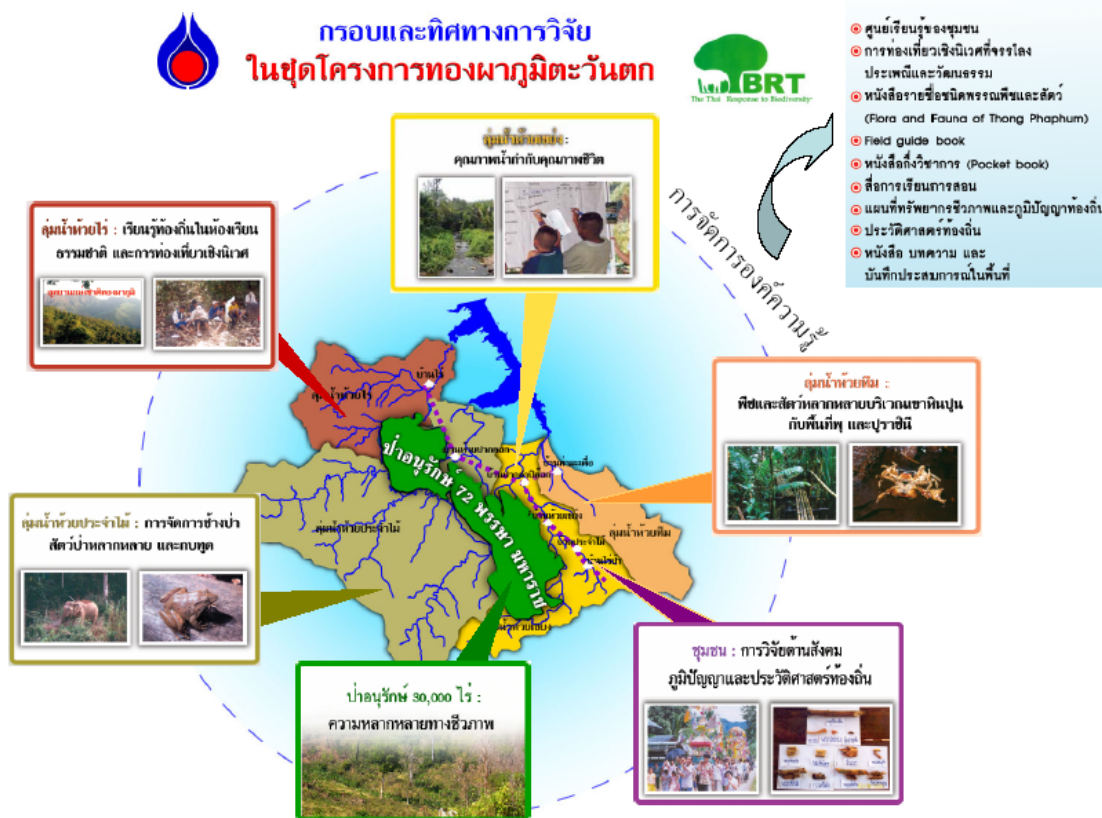
ปตท. มีความประสงค์ที่จะดำเนินการในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะในมิติทางเศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ยังเริ่มการประชาสัมพันธ์โครงการมากขึ้นทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร Thailand Geographic และ ทางสื่อโทรทัศน์ ซึ่งสาธารณะได้รู้จักห้วยเขย่งมากขึ้นในฐานะหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนโครงการ BRT ก็

พร้อมจะสนับสนุนโครงการวิจัยให้มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น

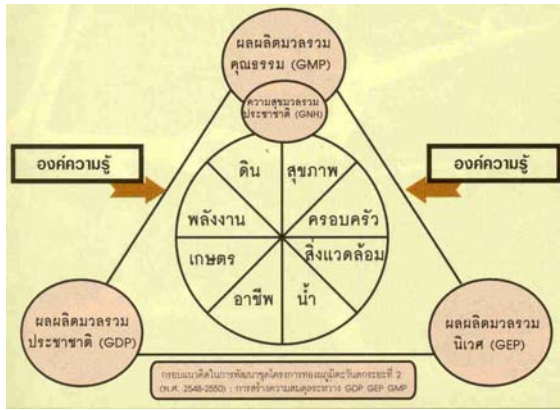
ปตท. ยังได้สานงานพื้นที่เข้ากับโครงการอื่นๆ ของ ปตท. เช่น โครงการปลูกหญ้าแฝก และโครงการหลวง เป็นต้น ในเวลาเดียวกันทางโครงการ BRT มีข้อมูลมากพอที่จะผลิตคู่มือศึกษาพืชและสัตว์ จำนวนหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยในพื้นที่ จากการประชุมเป็นระยะๆ ได้ตั้งธงของเป้าหมายของชุดโครงการในปีที่ 2 ประกอบด้วย เศรษฐกิจ ตามมาด้วยการฟื้นฟู คุณธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นเป้าหมายท้ายสุดที่จะต้องทำให้ถึง

ผลการดำเนินงานโดยรวม

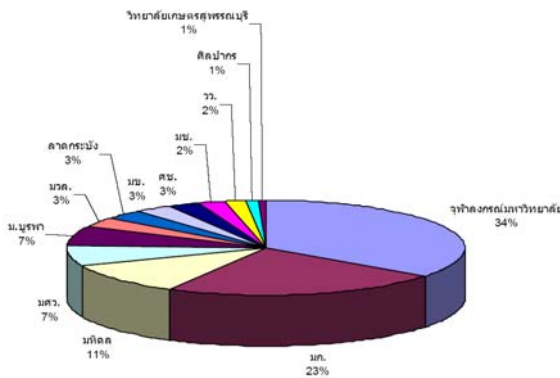
โครงการ BRT ร่วมกับ ปตท. ได้สนับสนุนโครงการทั้งหมด 54 โครงการ ประกอบด้วยโครงการวิจัย 30 โครงการ และโครงการวิทยานิพนธ์ปริญญาโท 23 โครงการ ปริญญาเอก 1 โครงการ นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนโครงการชุมชน เยาวชน และ สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลห้วยเขย่ง แผนงานชุมชนพึ่งตนเอง และแผนงานเยาวชน และสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนโครงการทั้งสองระยะเป็น

ภาพที่ 1. กรอบและทิศทางการวิจัยตามพื้นที่ย่อย

ภาพที่ 2. กรอบการวิจัยในระยะที่ 2

ภาพที่ 3. การกระจายงบประมาณสนับสนุนตามสถาบัน

เงิน 30 ล้านบาท โดย BRT และ ปตท.ร่วมทุนคนละครึ่ง โดยงบประมาณของโครงการ BRT มาจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ศช.) ในสังกัดสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แห่งชาติ (สวทช.) โดยในส่วนของเงินสนับสนุนการวิจัย ประมาณ 13.89 ล้านบาทได้มีการกระจายไปตามมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ ดังภาพที่ 3 ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกระจายการสนับสนุนเป็นไปตามลำดับมากที่สุดคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 34% มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 23% มหาวิทยาลัยมหิดล 11% (งบส่วนใหญ่ลงในโครงการเชิงสังคม) มหาวิทยาลัยศรี-ครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร 7% มหาวิทยาลัยบูรพา 7% มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 3% มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ-จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 3% ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ 3% มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2% สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2% มหาวิทยาลัยศิลปากร 1% วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี 1% ส่วนเป้าหมายที่วางไว้ในเรื่องการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ของโครงการสามารถแบ่งออกเป็นผลการดำเนินงานตามส่วนประกอบย่อยของการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ และตามเป้าหมายของพื้นที่ย่อย ดังผลสรุปเบื้องต้นในตารางที่ 1 และ 2

ในขณะที่ผลงานทางวิชาการได้มีสรุปไว้ในจดหมายข่าวราย 3 เดือนโครงการ BRT ฉบับที่ 21 (ประจำเดือนมีนาคม 2550) และเอกสารทางวิชาการที่จะมีการประมวลหลังการประชุมเดือนมีนาคม 2550

ทิศทางต่อไปในอนาคต

จะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยความหลากหลาย

ตารางที่ 1. ผลการดำเนินการตามองค์ประกอบย่อยของการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่

ส่วนประกอบ	ผลการดำเนินการ
1. มีขอบเขตพื้นที่วิจัยชัดเจน	ครอบคลุมพื้นที่ ต.ห้วยเขย่ง และบางส่วนของป่านุรักษ์ 72 พรรษามหาราช
2. งานวิจัยเชิงสหวิทยาการ (multidisciplinary research)	มีการวิจัยเกี่ยวกับพืช สัตว์ จุลินทรีย์ ระบบนิเวศน้ำ ระบบนิเวศมนุษย์ ทั้งหมด 54 โครงการ วิทยานิพนธ์ 24 โครงการ การสนับสนุนงานวิจัยไปที่ จุฬาฯ 34% เกษตรฯ 23% มหิดล 11% มศว. 11% ฯลฯ (ภาพที่ 3) แต่สิ่งที่ศิลปากร 1% การกระจายของทุนไม่ได้เป็นสัดส่วนกับความใกล้เคียงพื้นที่
3. ทรัพยากรชีวภาพและชุมชนท้องถิ่นเป็นรากฐาน	มีการทำบัญชีรายชื่อของพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ในพื้นที่ระดับหนึ่ง เข้าใจชุมชนท้องถิ่น
4. ตอบคำถามในพื้นที่ได้ทุกระบบ	ระบบที่ให้คำตอบชัดเจนมากที่สุด คือ ระบบนิเวศน้ำ ระบบนิเวศบกมีกระจัดกระจายเป็นส่วนๆ ระบบนิเวศมนุษย์ทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น
5. นำไปสู่การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรชีวภาพได้อย่างยั่งยืน	การศึกษาที่สามารถไปสู่เป้าหมายนี้มีบ้าง แต่ยังคงอาจจะไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ

ตารางที่ 2. ผลการดำเนินการตามพื้นที่ย่อยที่ได้มีการแบ่งแยกและวางไว้ใน สมโภชน์ และรังสิมา, 2547

พื้นที่ (ลุ่มน้ำและชุมชน)	เป้าหมาย	ผลการดำเนินการ
ห้วยเขย่ง	คุณภาพน้ำ	สร้างฐานความรู้ สามารถดำเนินต่อไปตามบทสรุปของ F.W.H. Beamish
ห้วยทึม	ระบบนิเวศหินปูน	ข้อมูลที่ดีเกี่ยวกับปู
ห้วยประจําไม้	ช้างป่า สัตว์ป่า กบทูต	มีการศึกษาการจัดการช้างป่าที่ทำลายพืชไร่
ห้วยไร่	ห้องเรียนธรรมชาติ ท้องเที่ยวเชิงนิเวศ	อยู่ระหว่างการวางแผนสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติพูนองปลิง
พื้นที่อนุรักษ์ 30,000 ไร่	ความหลากหลายทางชีวภาพ	การศึกษาที่เป็นรูปธรรมคือสัตว์กินเนื้อขนาดเล็ก
ชุมชน	สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประวัติศาสตร์	ได้ฐานข้อมูลที่ดี

ทางชีวภาพเชิงพื้นที่ได้มีการบ่มเพาะแนวคิดและหลักการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เริ่มต้นที่ชุดโครงการของผาภูมิตะวันตก จนถึงปัจจุบันนับเวลาประมาณ 6-7 ปี แบ่งออกเป็น 2 ระยะย่อย แต่ละระยะมีมิติการดำเนินการที่แตกต่างกัน การดำเนินการทั้งสองระยะประกอบด้วยบุคคลย่อยๆ มากกว่า 50 คน การดำเนินการที่ประกอบด้วยคนจำนวนมาก จึงมีปัญหาหลายอย่างตามมา แต่ทุกอย่างคลี่คลายได้โดยง่าย ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับส่วนประกอบของบุคคลที่มารวมกันมีความตั้งใจดี และทำงานมากกว่าหน้าที่ ประกอบกับการดำเนินงานได้ใช้ระบบพูดคุยแบบเป็นกันเอง ตั้งแต่เริ่มก่อหวอดโครงการ ระหว่างโครงการ และปลายโครงการ การบริหารงานวิจัยไม่ได้เป็นแบบการควบคุมทิศทางอย่างเข้มข้น ทำให้การดำเนินการมีการปรับเปลี่ยนในส่วนย่อยๆ ซึ่งหลายคนอาจจะบอกว่าเป็นการจัดการที่ดีที่สุด เพราะการจัดการที่ดีก็คือการควบคุมที่น้อยที่สุด แต่สร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศให้สามารถจัดการได้ด้วยตัวเอง

แค่พื้นที่เล็กๆ ประมาณ 30,000 ไร่ มีงบประมาณสูง จำนวนคนที่มีความรู้ความสามารถระดับสมองของประเทศลงไปเป็นจำนวนมาก เป็นที่สามารถฝึกคนรุ่นใหม่ที่มีความเข้าใจการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่มากกว่าเมื่อ 6-7 ปีที่แล้ว การศึกษาที่ของผาภูมิตะวันตก จึงมากกว่าแค่เรื่องของความรู้ แต่หมายถึงเรื่องบทเรียนการดำเนินการและการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่ต้องใช้ข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพทั้งมิติวิทยาศาสตร์และสังคม นอกจากนี้ยังได้ผลิตคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นหน่ออ่อนขยาย

งานการศึกษาเชิงพื้นที่ในที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งหมายความว่าการลงทุนใน 2 ช่วงที่ผ่านมานอกจากสร้างความรู้แล้ว ยังเป็นการสร้างวิทยาลัยที่มีชีวิตที่ ต.ห้วยเขย่ง โดยวิทยาลัยนี้ไม่ได้ประกอบด้วยตึกใหญ่ๆ แต่ประกอบด้วยการถอดความรู้ออกจากต้นทุนธรรมชาติและสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ ทำให้ความรู้ที่ได้ออกมามีทั้งในเอกสารวิชาการ รวมทั้งประสบการณ์ที่สะสมในพื้นที่และคนรุ่นใหม่ โดยถ้ามองในเรื่องของการศึกษา ช่วง 6 ปีที่ผ่านมาถือว่าเป็นการลงทุนที่น้อยนิดและแค่ช่วงเวลาอันสั้น โดยถ้าประเมินในกรอบของการศึกษาก็ถือว่าได้ผล แต่ถ้าในกรอบของโครงการวิจัยก็ถือว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าอีกมาก

จากผลการดำเนินการที่สรุปมาแล้วคงชี้ชัดว่าส่วนที่ขาดก็ควรจะมีการสานต่อในพื้นที่ โดยมีกลไกของการบริหารจัดการในพื้นที่ที่มีรูปธรรมมากกว่าเดิม เป็นการส่งทอดการบริหารจัดการใน 2 ระยะที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ในโครงการ BRT และ ปตท. กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ในส่วนของวิทยาลัยที่มีชีวิตซึ่งมีมิติของบุคคลที่เข้าไปสร้างความรู้เป็นสำคัญ คงจะต้องมีระบบที่จะส่งเสริมให้ใช้พื้นที่ในการเป็นวิทยาลัยที่มีชีวิตอย่างต่อเนื่อง นั่นคือในช่วงช่วงหน้าบุคลากรที่มีส่วนในการรับทุนตามสัดส่วนที่ได้รับตามสถาบันการศึกษาดังในตารางที่ 1 และภาพที่ 3 น่าจะมีบทบาทที่สำคัญในการดำรงรักษาวิทยาลัยที่มีชีวิตนี้ให้เป็นที่ฝึกนักศึกษาที่สามารถดำเนินการงานวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ต่อไป โดยอาจจะมีการปรับเปลี่ยนเป็นวิชาที่มีการสอนร่วมกัน

ถ้าถือว่าการศึกษาวิจัยในโครงการของผาภูมิ

ตะวันตกเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่มีเป้าหมายเพื่อการกินดี อยู่ดี มีสุข ของชุมชนบนฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ก็อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่น่าจะประกอบด้วย 3 จังหวะ หรือ 3 ก้าว หรือ 3 ระยะ จากการก่อหวอด บ่มเพาะ และน่าจะเดินทางไปถึงจุดสุดยอด (climax) ของการดำเนินงาน ถ้ามองเป็นเรื่องราวก็น่าจะประกอบด้วยไตรภาค (Trilogy) ภาคต่อไปนั้นจะเป็นภาคที่เข้มข้นถ้ามีการดำเนินการที่ดี แต่น่าเสียดายการดำเนินการวิจัยมักจะเห็นแค่ภาคเดียว โดยการวิจัยที่ทองผาภูมินี้ได้ 2 ภาคก็ถือว่าดีกว่าโครงการวิจัยอื่นๆ

ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตกนอกจากตั้งเป้าในกรอบของงานวิจัยเชิงพื้นที่แล้ว ยังมีเป้าหมายการวิจัยเพื่อ สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ที่นอกจากจะเอื้อให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขบนฐานทรัพยากรชีวภาพแล้ว ยังเป็นการสร้างระบบวิทยาลัยที่มีชีวิตในชุมชนนั้นด้วย ถ้าทิศทางที่เพิ่มขึ้นมาจากการสะสมที่ได้โดยไม่ตั้งใจ แต่กลับมีประโยชน์ใหญ่หลวง การดำรงรักษาเป้าประสงค์ทั้งสองอย่างให้ดำรงอยู่ และเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ต้องถือว่าเป็นของใหม่ ที่ไม่อยู่ในกรอบการดำเนินการใดๆ ทั้งในรูปแบบของการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาการศึกษา พัฒนางานวิจัย จึงเป็นโจทย์ใหม่ที่ต้องตีให้แตก ว่าจะมีการดำเนินการอย่างไรต่อไป หรือจะถือ

ว่าแต่ละภาคส่วนได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว และส่งต่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการต่อตามกรอบภาระหน้าที่ที่มีอยู่เดิม หรืออาจจะต้องมาคิดใหม่ ตั้งจุดประสงค์ใหม่ รวมตัวใหม่ ก่อหวอดใหม่ โดยทั้งนี้ทั้งนั้นคงประกอบด้วยบุคคลที่ทำงานกินหน้าที่ โดยบางส่วนอาจจะเป็นกลุ่มคนเดิม หรืออาจจะเป็นกลุ่มบุคคลใหม่ ที่จะดำเนินการในพื้นที่ที่มีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนมากกว่าเดิม คือ ทั้งเป้าประสงค์ที่วางไว้เดิม กับเป้าประสงค์เรื่องวิทยาลัยความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- สมโภชน์ ศรีโกสามาตร และรังสิมา ตัณฑเลขุชา. 2547. การวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ (area-based): กรณีศึกษาชุดโครงการวิจัยทองผาภูมิ. จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT จิรวัฒน์เอ็กซ์เพรสจำกัด กรุงเทพฯ. 76 หน้า.
- Baltzer, M.C., N.T. Dao and R.G. Shore. (eds). 2001. Towards a Vision for Biodiversity Conservation in the Forests of the Lower Mekong Ecoregion Complex. WWF Indochina/WWF US, Hanoi and Washington D.C. 109 p.
- Reid, W.V. 2003. Ecosystems and Human Well-being. A Report of the Conceptual Framework Working Group of the Millennium Ecosystem Assessment. Island Press, Washington. 245 p.
- Wikramanayake, E. et al. 2002. Terrestrial Ecoregions of the Indo-Pacific. A Conservation Assessment. Island Press, Washington. 643 p.